

نما و نماسازی در جداره‌های شهری معاصر با تأکید بر کاربری‌های مسکونی در تبریز

احد نژادابراهیمی^{*۱} / منا نوین پور^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۱/۲۲

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۳/۰۶/۰۵

تاریخ انتشار مقاله: ۱۴۰۳/۰۷/۰۱

چکیده

نما به عنوان لایه اولیه ارتباط انسان با محیط پیرامون بوده و نما و نماسازی تابع اصول و قواعدی است که در زمان اجرا باید موردنظر قرار گیرد ولی در مقطعی خیلی موردتوجه نبود و ساخت اغلب نماها بدون در نظر گرفتن زمینه پیرامون انجام شد. ورود و توسعه تفکرات جدید در شهرهای ایرانی موجب ایجاد تغییر و دگرگونی در کالبد و شکل شهرها به خصوص در نما و نماسازی شده و در قالب اسلوب و شیوه‌هایی قابل دسته‌بندی است. با نگاهی به نماهای شهری تبریز وجود تنوع و گستردگی در نماهای شهری در انواع شیوه‌ها و رویکردهای معماری و عدم یکپارچگی و پیوستگی در مفاهیم مرتبط با معماری را می‌توان دید که تضاد بصری نامطلوبی را در ساخت‌وسازهای متعدد در نماهای شهری را به وجود آورده است. به جهت ورود شیوه‌های مختلف نما از دیگر فرهنگ‌ها در طراحی‌های نماها، علاوه بر اغتشاشات بصری تأثیرات فرهنگی را نیز به وجود می‌آورد. این تحقیق از نوع پژوهش‌های کیفی است که با روش توصیفی-تحلیلی کار گردیده است و اطلاعات لازم برای پژوهش با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و پیمایش‌های میدانی انجام یافته است و به دنبال یافتن روابط مشخصه‌های نماهای سنتی و معاصر بوده است نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد علیرغم وجود سوابق نما و نماسازی اصیل در تبریز، در دوره معاصر با وجود ضوابط مشخص و راهکارهای نظارتی بر اجرا، نماسازی در ساختمان‌های مسکونی دچار آشفتگی‌های زیادی است و نماهای مختلف و متعدد در این نماها قابل مشاهده می‌باشد.

واژگان کلیدی: نماهای شهری، شهر تبریز، نماهای معاصر، ساختمان مسکونی، معماری معاصر، جداره شهری.

۱- استاد دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی، تبریز، ایران.

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی، تبریز، ایران.

مقدمه

شد به نظر می‌رسد عواملی همچون اعمال سلاقی افراد مختلف با شخصیت‌ها و خصوصیات مختلف از طرفی، اعمال سلاقی کارفرما و مالک و ناآگاهی از اصول معماری اصیل و مطلوب در این آشفتگی دخیل بودند. با توجه به آنکه امروزه اهمیت محیط‌های مسکونی شهری به عنوان سکونتگاه‌های اصلی مردم، روزبه‌روز در حال افزایش است. اولین موضوع در تشخیص مسأله، آگاهی از وضع موجود است فقدان دسته‌بندی جامع در خصوص نماهای موجود در سطح شهر لزوم مطالعه و دسته‌بندی الگوهای رایج نماسازی را مهم می‌سازد. لذا برای جلوگیری از گسترش روزافزون الگوهای نما و احجام ساختمانی که بدون پشتوانه معنایی، شکلی و اکولوژیکی شکل می‌گیرند و ترکیبی ناهمگون از جداره‌های خیابانی و شهری را شکل می‌دهند، ضروری است جداره و نمای ساختمان‌ها و شهر به عنوان عضوی از منظر بصری شهر موردتوجه قرار گیرند. (عطاردو کاشی، ۱۳۹۶: ۱۷۴) پراهمیت‌ترین قسمت ساختمان در برابر عابران و مراجعین در کنار استفاده‌کننده از ساختمان، نمای آن می‌باشد که آشفتگی یا زیبایی بصری آن می‌تواند در ارتقا کیفیت محیط شهری و ایجاد حس تعلق به آن را بیشتر نماید اگر به نمای یک ساختمان بدون در نظر گرفتن نمای دیگر ساختمان‌های شهر توجه شود، همگونی نمای شهری درمجموع از بین می‌رود. (موسوی و صادقی، ۱۳۹۵: ۱۰۳) در شهرهای امروز زبان مشترکی بین نماها وجود ندارد، نه فرهنگ مشترکی برای بیان دارند، نه مصالح هماهنگی با یکدیگر و با زمینه به کار گرفته شده و نه سبک مشخصی را دنبال می‌کنند. همان‌گونه که الکساندر معمار امریکایی بیان می‌کند: تصویر شهر معاصر نه تنها فاقد صراحت است، بلکه خام و بی‌ظرافت بوده و از خطوط و رنگ‌هایی خشن و مبتذل تشکیل شده است. یکنواختی، سروصدای زیاد، بر همه‌جا چیره شده است. ظرافت خطوط، رنگ و بافت که نشان، دستی هنرمندانه باشد تقریباً در همه‌جا ناپیدا است. (موسوی و صادقی، ۱۳۹۵: ۱۰۰) مناظر شهری همواره جنبه‌های عینی و یا قابل درک هستند و همواره در ذهن‌ها باقی می‌مانند. (غضنفری و آرزو، ۱۳۹۷: ۲۰) بنابراین ضرورت تحقیق ایجاب می‌کند با در نظرگیری کالبد شهری و تحلیل و بررسی در عناصر فیزیکی موجود در نماهای شهری بتوان تحقیقی کارآمد در خصوص دسته‌بندی نماها ارائه کرد.

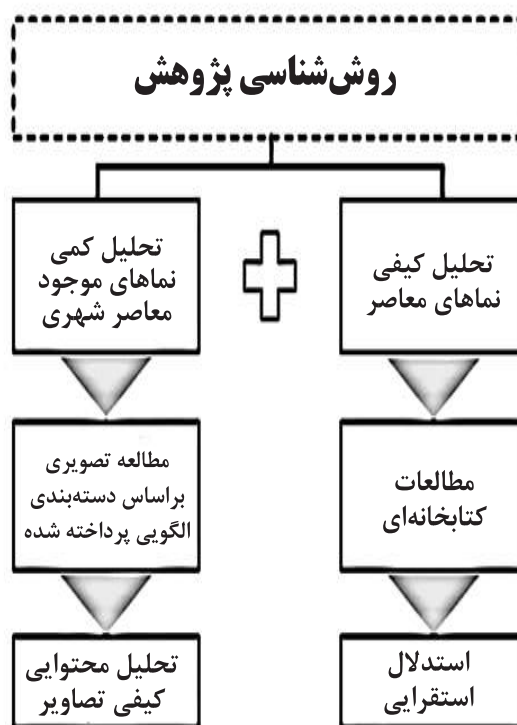
روش تحقیق

این تحقیق از نوع تحقیق‌های کیفی است که با روش تحلیلی - توصیفی کار خواهد شد و اطلاعات آن به شیوه کتابخانه‌ای و استفاده از منابع و اطلاعات موجود در کتب و مقالات موجود بدست آمده است و بعد از دسته‌بندی ادبیات دخیل براساس یافته‌های نظری پیمایش میدانی

یک بعد مهم شهر منظر است که در همه سطوح کلان تا خرد شهر حضور دارد. منظر بازتاب بیرونی همه آن چیزی است که در درون شهر به وقوع می‌پیوندد (قربانیان و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۰۰). منظر شهری، به شکل جدایی‌ناپذیری با جداره‌سازی مرتبط است. نمای ساختمان‌ها مشارکتی جدی در ایجاد چشم‌اندازهای مناسب از مناظر شهری هستند. نماهای شهری، عناصری حیاتی در ایجاد حس مکان و کیفیات کالبدی و فضایی بشمار می‌روند؛ که موجب هویت‌بخشی به محدوده‌های شهری می‌شوند (حناچی و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۸). نماهای جداره‌ای شهری از اولیه‌ترین لایه‌های برخورد مردم با شهر و از اصلی‌ترین اجزاء شهر در انتقال مفاهیم فرهنگی و خوانش هویت شهر می‌باشند. (طلایی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۰۲) زیبایی جاذبه‌ای است ازلی که هنر پل ارتباط بین آن و انسان می‌باشد با مطالعه شهر تبریز می‌توان کیفیت وجوه بصری شهر را از دلایلی همچون کیفیات ساخت‌وساز ابنیه بشری، مدگرایی و فرهنگ ساخت و ارزش زمین که در طراحی نماهای شهری می‌توان دانست، تأثیر می‌گیرند. (غضنفری و آرزو، ۱۳۹۷: ۲۱) این موضوع، ناشی از همنشینی ناهمگون و نامتجانس کالبد فرم، شکل، نما، فعالیت و فضا، اتفاقات درون شهر در مقیاسی کلی و خردتر، ناشی از عدم هماهنگی و تناسب در ترکیب عناصر اجزا و ارکان بناهایی است که در کنار یکدیگر شکل گرفته‌اند و به نمای شهری شکل داده‌اند. فراموشی جداره و نمای ساختمان‌ها و شهر به عنوان عضوی از منظر بصری شهر، تلقی و طراحی جداره خارجی ساختمان به عنوان سطح صاف و یکدست به همراه برخی الحاقات تزئینی، نادیده گرفتن و عدم شناخت عناصر تشکیل‌دهنده آن و غیره از دلیل ظهور مسأله مذکور است. (عطارد، کاشی، ۱۳۹۶: ۱۷۳) در واقع نما وظیفه ارتقا کیفیت بصری و شخصیت شهری را بر دوش دارد. شهر تبریز دارای بافت ارزشمند تاریخی و تاریخیچه معماری ارزشمندی می‌باشد. بررسی‌های اولیه در سطح شهر نشان می‌دهد علیرغم وجود برخی ضوابط و مقررات اولیه، در دوران معاصر چندان توجهی به جلوه‌های بصری بنا نمی‌شود لذا هدف از تحقیق این است با مطالعه ارزش‌های نماهای رایج شهر تبریز علی‌الخصوص بناهای مسکونی، الگوهای به‌کارگیری نماهای بناها در سطوح شهری با توجه ویژه به معماری نماهای مسکونی را بدست آورد. در واقع نماهای مسکونی شهر تبریز از تنوع زیادی در سطح شهری با گوناگونی سبک‌ها در سطح بناها وجود دارد برخی از این گوناگونی‌ها منجر به اغتشاشات بصری و کاهش سطح کیفیت بصری جداره‌ها می‌شود. توجه ساده در جلوه شهری متوجه گوناگونی در سطوح بناها خواهیم

می‌شود و در پهلوی دوم با ورود هرچه بیشتر معماری غربی و استفاده از ساده گرایی و پرهیز از تزئینات دیده می‌شود. امان‌پور و همکاران (۱۳۹۹) تلاش دارند توضیح دهند امروزه طراحی با رعایت تناسبات و قواعد گذشته را از دست داده یا از اهمیت آن به‌گونه‌ای کاسته شده است. با این وجود نماهایی هم هستند که در عصر حاضر از زیبایی دل‌نوازی برخوردار هستند. که با هدف استخراج اجزای مختلف این نماها و بررسی تناسبات هندسی موجود در آنها می‌باشد و سپس چندین نما را با استفاده از پرسشنامه و مصاحبه مورد بررسی قرار داده شده‌اند و داده‌ها به روش کدینگ در نرم‌افزار atlas کدگذاری شده‌اند. در این مقاله بر این باور هستند که باید در دنیای مدرن از کلیتی که در گذشته دارد باید فاصله گیرد ولی شناخت و اصول قواعد گذشتگان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. لذا شناخت و بررسی تناسبات هندسی در نماهای مدرن از نتایج کار این مقاله بیان نمود. فردپور و همکاران (۱۴۰۱) می‌نویسند معماری ایرانی موجبات تدوین مدلی اصالت مدار در ارتباط با معماری جداره‌های شهری امروزی را فراهم می‌آورد طبق ادعای این پژوهش تولید نمای شهری واجد اصالت با ایجاد عناصر شاخص معناداری که در طول زمان استمرار تاریخی یافته، ارتباطی مستقیم دارد. این پژوهش در جهت پاسخ به سؤال که در جهت تحلیل نما در خصوص درک اصالت نماهای شهری تهران با روش کمی و کیفی و با هدف تأکید بر اصالت ساختاری در نماهای شهری تهران با تدوین چارچوبی در حوزه‌های معنا سازی و معنا خوانی اصيل می‌باشد. صفرنژاد و همکاران (۱۴۰۱) با هدف بازشناسی اتربخشی مؤلفه‌های بنیادی الکساندر در نمای شهری ساختمانی گیلان با روش کتابخانه‌ای و پیمایشی مورد مطالعه قرار گرفته است که از نتایج این و... پژوهش بیان می‌دارد که اکثر شهروندان تضاد ناهمگونی، تکرار متناوب و تقارن بالاترین حس را در ایجاد حس تعلق و سرزندگی را دارد. خالصی (۱۳۹۷) در پایان‌نامه خود با هدف تشخیص بخشی و افزایش خوانایی و هویت خیابان دانشگاه کوشش می‌کند مقوله خوانایی در خیابان را از جایگاه ویژه‌ای معرفی کند و از عواملی که تأثیر بسزایی در خوانایی، وضوح و همچنین هویت خیابان می‌تواند داشته باشد. جداره‌ی خیابان که در دوران‌های مختلف شکل گرفته در واقع حاوی ارزش‌های فرهنگی و محیطی جامعه است محسوب می‌شود و عامل بسیار مهم و تأثیرگذار بر خیابان و خوانایی و هویت آن به شمار می‌آید و در تعریف (وضوح و خوانایی) خیابان نقش بسزایی ایفا می‌کند. قربانیان (۱۳۹۸) هدف از این پژوهش خود را، تبیین اهمیت مطالعات تحلیلی نما در طراحی شهری و شناسایی عوامل مؤثر بر طراحی آن‌ها، همچنین معرفی تکنیک‌های تحلیل و مدل‌سازی نما معرفی می‌کند. در این تحقیق سعی شده

در نماهای شهری تبریز با کاربری‌های مسکونی در مناطق ۱۰ گانه آن صورت گرفت. در راستای دستیابی به اهداف پژوهش در گام اول با بررسی متون و مقالات به دسته‌بندی‌ها در خصوص نماهای شهری پرداخته شده است و پس از دسته‌بندی نمونه‌هایی از جداره‌های مسکونی تجاری شهرها و کشورهای مختلف ویژگی‌های بصری موجود در آن‌ها استخراج گردید و برای هر سبک از معماری نما در جداولی مشخصات و تصاویری از جداره‌های مسکونی شهر تبریز اختصاص یافت. که درنهایت با استفاده از روش استدلال استقرایی عناصر فیزیکی تشکیل‌دهنده هر سبک شناسایی و دسته‌بندی شدند.

نمودار ۱- روش‌شناسی پژوهش (مأخذ: نگارندگان)

پیشینه تحقیق

سیدیان و همکاران (۱۳۹۶) در تحقیق خود به گونه شناسی نما که از وجوه مهم طراحی بنا از حیث معماری است و با هدف شناخت الگوشناسی شاخص هر دوره را مدنظر خود قرار داده است و به رسم اشکال پایه براساس نظر دوران و کریر پرداخته است و در دسته‌بندی‌ها به این نتیجه رسیده که در دوران پهلوی اول با ورود اشکال مثلثی و مقاطع حاده در انواع قالب‌ها ترکیب با دایره و مربع دیده

اتفاق نظر مقالات در باب اینکه نماها نسبت به گذشته کیفیت خود را مورد بحث قرار داده‌اند را بیان می‌دارند ناگفته نماند که علیرغم زیبایی‌های نماها، جداره‌ها بایستی در برخورد با محیط پیرامون خود از تناسب و در ارتباط بودن با یکدیگر برقرار باشند و این برقرار بودن نه به معنای شبیه بودن صرف اینکه با بطن موضوع و کالبد در سازگاری باشند؛ بنابراین می‌توان ادعا نمود تحقیق جنبه‌ای از نوع‌آوری بوده و در پی کشف و دسته‌بندی الگوهایی برای نماهای معاصر می‌باشد.

چارچوب نظری: جداره و نمای شهری

یکی از مهم‌ترین اجزاء و عناصر کالبدی شهری که با شهروند و تقویت حس مکان در فضای شهری مؤثر واقع می‌شود، ترکیب نمای ساختمان‌ها و به عبارت دیگر نمای شهری است. به بیان دیگر شهر زمینه بصری مشترکی است که همه شهروندان هرروز به ناگزیر در معرض آن قرار می‌گیرند و بایستی از آن استفاده کنند. در این بین نما فصل مشترک سطح بین جداره‌های ساختمان با فضای عمومی که صرفاً نیست بلکه متناسب با فرم ساختمان می‌تواند عناصر حجمی کم‌وبیش برجسته‌ای را شامل شود (طلایی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۰۱). جداره‌ها سطوح عمودی تعریف‌کننده یک معبرند. جداره یا بدنه فضا بخش اصلی کالبدی یک فضا را تشکیل می‌دهد. در حقیقت این عنصر کیفیت یک فضای وابسته را مشخص می‌کند و به آن مفهوم محیطی می‌بخشد. جداره همواره یک سطح بسته یا وجهی از یک بنا نیست؛ جداره ممکن است، یک سطح عمودی بدون بازشو باشد، یک سطح عمودی با تعدادی بازشو باشد و یا تنها یکسری عناصر عمودی (ستون یا درخت) یعنی سطح شفاف با امکان ارتباط بصری باشد. (طباطبایی، ۱۳۹۰: ۱). برای خلق بدنه‌های شهری زیباشناسانه لازم است که به تمامی عناصر ضروری و غیرضروری موجود در سطح شهر و کالبد شهری و همچنین فرهنگ و اقلیم موردنظر توجه باشد. چهار رویکرد در زیبایی‌شناسی شهری در ادبیات و متون مورد اشاره قرار گرفته است: **رویکرد اول** با موضوع زیبایی‌شناسی کالبدی و **رویکرد دوم** زیبایی‌شناسی روان‌شناسانه، **رویکرد سوم** زیبایی‌شناسی کارشناس محور و **رویکرد چهارم** با عنوان زیبایی‌شناسی مردم محور بیان می‌شود. (غضنفری وآرزه، ۱۳۹۷: ۲۲) در ایران به دلیل تقابلی که در دهه‌های اخیر بین سنت‌های ایرانی، فرهنگ اسلامی و مدرنیته شدن پدید آمد همواره این پرسش مطرح بوده است که جایگاه فرهنگ بومی و ارزش‌های دینی ما کجاست و معماری و شهرسازی که مصداق بارز تجلی این ارزش‌ها هستند چگونه باید عمل کنند؟ (طلایی و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۹) در این بین کاربرد تزیینات در جداره‌های شهری باید به گونه‌ای باشد

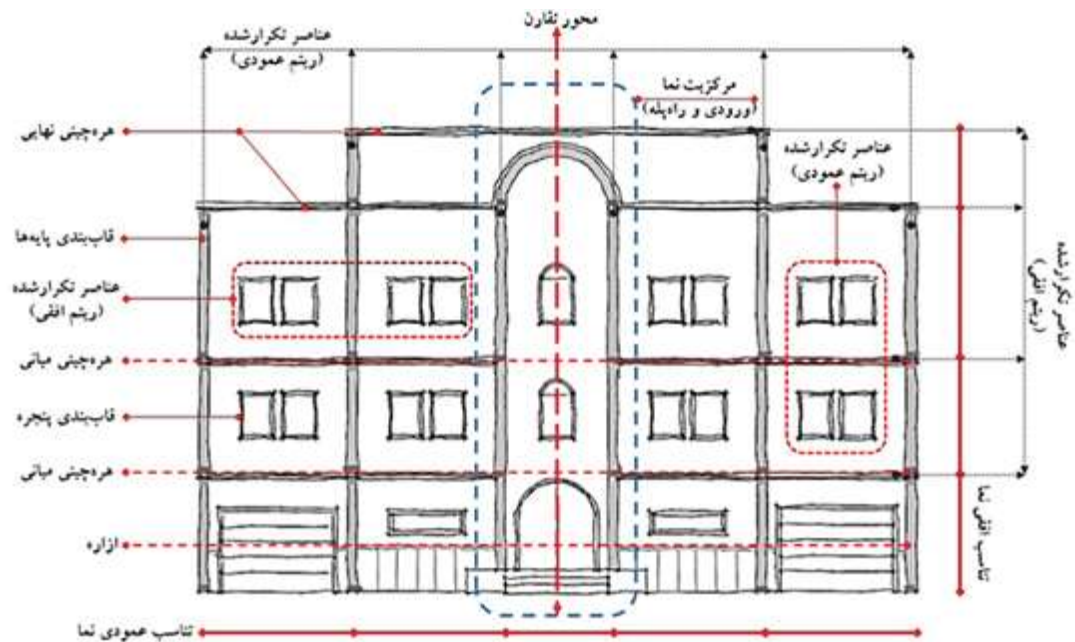
با بررسی عوامل تأثیرگذار بر نماهای شهری به چارچوبی مفهومی-تحلیلی از روابط میان این عوامل دست یافت تا تکنیک‌ها، روش‌ها و نرم‌افزارهای مرتبط با تجزیه و تحلیل نما متناسب با آن ارائه گردد که در نهایت با بررسی انواع تکنیک‌ها و کاربردهای عملی آن‌ها و نیز با توجه به معیارهای ذکر شده، روش مدل‌سازی چیدمان معکوس نما که در آن از تکنیک مدل‌سازی رویه‌ای و ابزار CityEngine استفاده می‌شود، برای تحلیل، شبیه‌سازی نماها و جداره‌های شهری کارآمدتر دانسته می‌شود. در این تکنیک از تصاویر دوبعدی نماهای ساختمانی استفاده می‌شود و با استفاده از تکنیک رویه‌ای در نرم‌افزار CityEngine نماها به صورت سه‌بعدی شبیه‌سازی می‌شوند. در شکل ۱۲ نمونه‌ای از شبیه‌سازی نماها که متعلق به بخشی از شهر تهران است، آورده شده است. رخشان و همکاران (۱۳۹۷) می‌نویسند توجه به مفاهیمی مانند حس تعلق، احساس جمعی، حس مکان و تأمین خلوت در محیط می‌تواند این آثار زیانبار را کاهش دهد و موجب افزایش بهداشت روان و سلامت روحی جامعه گردد. مهم‌ترین عوامل مؤثر بر افزایش حس تعلق در محیط در دودسته ساختار کالبدی و معانی قابل بررسی هستند. علاوه بر مؤلفه‌های کالبدی که نقشی مؤثر در شناخت ساختار و درک فضا دارند، معانی با ایجاد ادراکی درونی از فضا، عاملی در به وجود آمدن هویت، زیبایی و لذت از فضای ساخته شده هستند. گلی پور و همکاران (۱۴۰۰) عوامل مؤثر بر ارتقاء نماهای مسکونی در شهر تهران از دیدگاه کنشگران با روش تحلیلی ترکیبی (کیفی-کمی) مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که عوامل مختلفی از جمله فرهنگ، تاریخ، محیط‌زیست و اجتماعی بر روی خوانش نماها تأثیر دارند. سادات مرتضوی و همکاران (۱۴۰۰) به تحلیل نماهای آپارتمان‌های مسکونی میان مرتبه معاصر در تهران می‌پردازد. از طریق دوربین، نماهای مختلفی که نماینده سبک‌های پست‌مدرن، مدرن متأخر و نئوکلاسیک هستند، ثبت شده‌اند. عناصر فیزیکی هر سبک با توجه به تصاویر مورد تحلیل قرار گرفته و تفاوت‌ها و شباهت‌های آن‌ها مورد بررسی قرار گرفته‌اند. شیرازیان و همکاران (۱۳۹۳) سعی بر آن است که با مطالعه تطبیقی سیستمی مناسب برای جداره‌های مسکونی در تهران معرفی شود.

با توجه به مقالاتی که در ادامه در مورد خوانش لایه‌های معنا در نمای ساختمان‌های مسکونی میان مرتبه معاصر تهران منتشر شده‌اند، می‌توان به نتایج حائز اهمیتی پی برد. این مقالات به تحلیل نماهای ساختمان‌های مسکونی در شهر تهران می‌پردازند و به بررسی عوامل مؤثر بر ارتقاء نماها و خوانش لایه‌های معنایی آن‌ها اشاره می‌کند. با توجه به مطالعات صورت یافته که در خصوص حیطه گونه شناسی و شناخت نماها بیان شده است و در برخی موارد

گوناگونی نماهای موجود در جداره‌های شهری را عموماً در چهار دسته سنتی - معاصر-های تک-آرستیک دسته‌بندی کرد. نماهای سنتی از جمله نماهایی که غالباً از الگوهای ریتم موزون و خطوط افقی و عمودی در طرح‌ها استفاده شده است در دسته نماهای معاصر تنوع فرمی و شکلی بسزایی را مشاهده می‌شود که عواملی همچون غرب‌گرایی و مدگرایی دخیل در این موضوع معرفی شده‌اند. نماهای های تک با تکنولوژی‌های بروز در ارتباط هستند و دسته آرستیک از جمله نماهای گرافیکی و فانتزی هستند که طراح به نمای ساختمان فارغ از کاربری و تطبیق پلان با نما و تعداد طبقات، به‌عنوان بوم طراحی نگاه می‌کند و نمایی هنرمندانه طراحی می‌کند.

نمای سنتی: نماهایی که معماری گذشته را می‌توان در این دسته جای داد چیزی که بیشتر آن با مصالح آجر، کاشی و سنگ بومی و عناصر معماری ایرانی ناخت می‌شود علاوه بر ویژگی‌های بالا، می‌توان به هندسی بودن ساختار اشاره کرد خطوطی که با نظم و ترتیب در کنار یکدیگر شکل گرفته‌اند و یک کل منسجم را می‌سازند. از مهم‌ترین سنجه‌های قابل بررسی برای تشخیص سنتی بودن اثر این مورد بررسی‌ها در حول محور افقی بنا می‌باشد که عطار و کاشی (۱۳۹۶) در مقاله خود در این مورد چنین تفسیر می‌کنند. نمای ساختمان را شامل سه بخش صوری افقی تلقی می‌کنند: پایه یا طبقه همکف، بخش میانی یا طبقات اصلی (بدنه بنا) و بام یا تاج یا اتاق زیرشیروانی. (عطار و کاشی، ۱۳۹۶: ۱۷۴)

که حضور تزیینات باعث وحدت و هماهنگی و تعمیق اشاعه فرهنگ و هویت جامعه شود و بالعکس عدم رعایت نحوه مناسب و اصول به‌کارگیری تزیینات در نماهای یک جداره شهری اغتشاش بصری در منظر شهری و از دست رفتن وحدت و هویت فضای شهری را سبب می‌شود. لذا تزیینات باید باهم هماهنگ باشند و تزیینات یک جداره در حدی نباشد که باعث اغتشاش بصری در جداره شود. (طلایی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۰۳) اهمیت خط آسمان در شکل‌دهی به نماهای شهری هم از حیث خوانایی (تشخیص موقعیت و جهت‌یابی برای عابران) و هم از حیث معنا (وجود خط آسمان تعریف شده برای هر کاربری) قابل توجه است. موضوعی که در شهر معاصر در اثر شباهت بیش‌ازحد بناها، عدم توجه به موضوع رابطه میان کالبد و فعالیت (ناخوانی در تشخیص کاربری از شکل آن)، ایجاد سیمای بی‌معنی و ناخوانا در شهر کرده است. (نقی زاده و همکاران، ۱۳۹۸: ۶۶) کلید موفقیت در نوسازی و به سازی جداره‌های تاریخی یا هر نوع نمای تاریخی دیگر برنامه‌ریزی‌ها و انتخاب روش‌های دیگر در ماهیت معماری اثرگذار است. از این‌رو ارزیابی و شناسایی مصالح سازه‌ای نمای تاریخی است. این ارزیابی اجازه درک بهتر نقش و کارکرد و اهمیت نما هر یک از آثار با در نظر گرفتن طرح کلی محور تاریخی فراهم می‌کند. (حناچی و همکاران، ۱۳۹۷: ۸۲) در این بین می‌توان در محورهای تاریخی، جداره خیابان‌ها و نیز نماهای آن‌ها که بخش جدانشدنی از حافظه تاریخی شهرها هستند، رد پای تزیینات معماری را مشاهده کرد. تزییناتی که عامل وحدت جداره‌های شهری بوده و هویت آن را احراز می‌کنند. (عفیفی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۱۲) از رویکردهای موجود در نوسازی چگونگی الگوگیری از بافت‌های تاریخی ارزشمند و ایجاد ساختی جدید با حفظ کیفیت‌های موجود مطابق با سلیقه، مصالح و فناوری روز می‌باشد. همان‌طور که بیان شد ساختار شهرهای تاریخی حاوی کیفیت‌های زیبایی‌شناختی، عملکردی و زیست‌محیطی بوده که در بستر تاریخی و جغرافیایی خود در طول زمان شکل گرفته‌اند. بدین روی ضرورت توجه به این نمونه‌های بارز در ساخت‌وسازهای جدید به منظور حفظ یکپارچگی و بازتولید مفاهیم نهفته در آن الزامی است. (مدنی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۵۴) مشکلات مرتبط با نمای شهری را می‌توان در قالب سه موضوع کلی طرح کرد مورد اول نگرش به نمای هر بنا به صورت جداگانه و منفصل از زمینه قرارگیری آن در بستر؛ بحث دوم در خصوص تصمیم‌گیری برای نماها به صورت دوبعدی و عدم دقت کافی به ارتباط سه‌بعدی نما با فضا؛ و عامل سوم عدم درک تأثیر متقابل نما و رفتارهای انسانی با یکدیگر می‌باشد. (قربانیان و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۰۴) مطالعه و بررسی سطوح شهری و تطبیق با ادبیات نظری می‌توان

شکل ۱- عناصر نمای سنتی قابل کاربست در نماهای نوساز (پورجواداصل، باقر و بی‌تی، حامد، ۱۴۰۱).

و بخش مرکزی از طریق برآمدگی تأکید می‌شد. قوس، نماها نوعی وحدت را نشان دادند. تمام قسمت‌های نمای ساختمان ساخته شده است. (Khatami&Bou- 2022:9) زیورآلات بخشی ذاتی از ساختمان بود و ویژگی نمای این دوره جزئیات کاشی‌هایی با آجرکاری در خط سقف بود. قوس نوک‌تیز به عنوان یک عنصر هویت با یک عملکرد ساختاری مورد استفاده قرار گرفت. دهانه‌ها از چوب با سه یا کمربند ساخته شده بودند. با این حال، هماهنگی کلی در نما و مواد بومی و زیورآلات و همچنین اصول سنتی هنوز مورد استفاده قرار گرفت. (Khatami& Boujari, 2022:9)

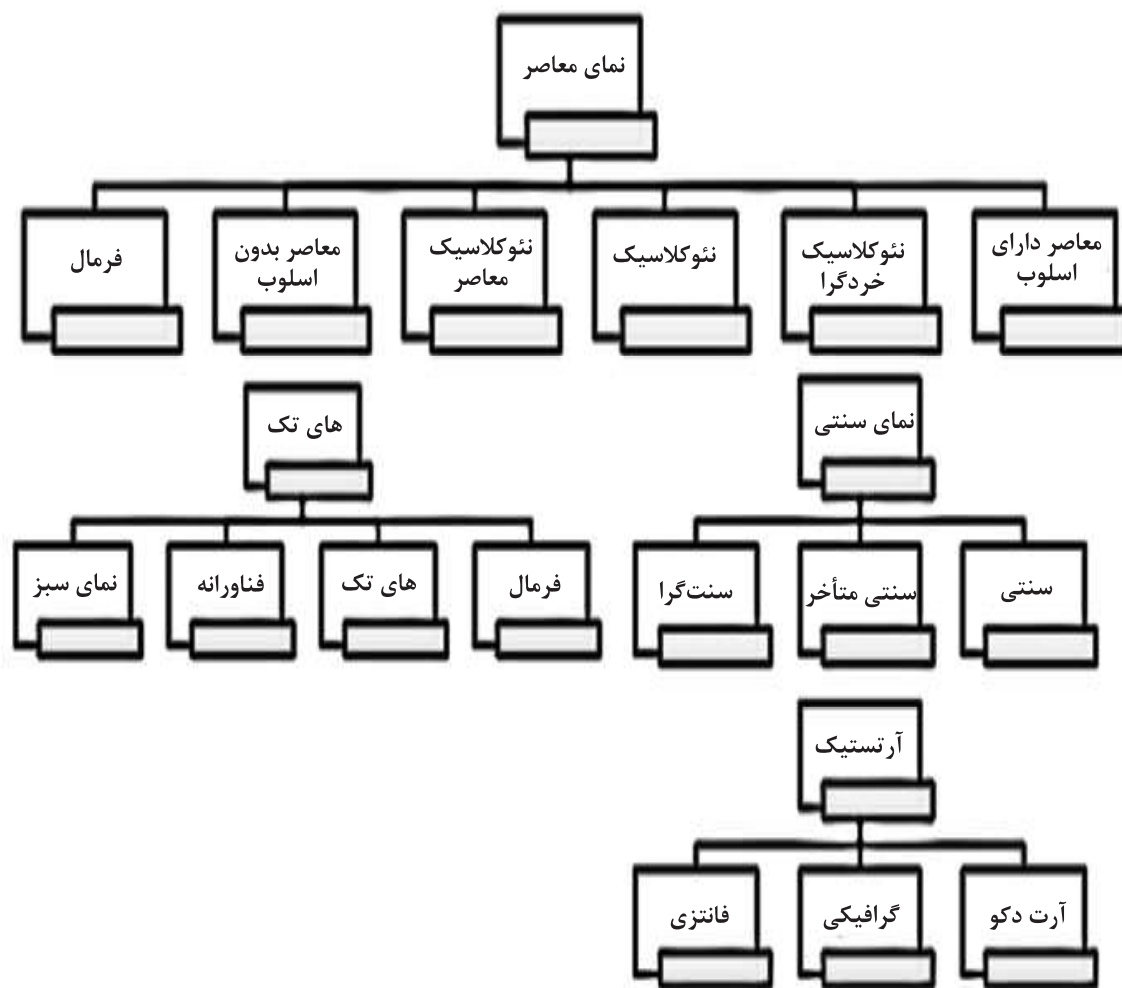
نمای معاصر: در این نوع فرم‌ها از شاکله‌ای که عطار و کاشی در موردشان صحبت کرده‌اند و در بالا اشاره شده است قسمت تاج در اکثر موارد قابل تشخیص و تمییز نمی‌باشد؛ و می‌توان گفت از هندسه مشخصی پیروی نمی‌کند و بر پایه کانسپت‌ها یا الهام از برخی عناصر موجود در طبیعت شکل می‌گیرد و نمی‌توان یک الگوی خاصی برایشان طرح کرد. از سوی دیگر، نماهای ساده (فقط یک پانل با پنجره بر روی آن) که توسط سنگ، روکش کامپوزیت و بتن ساخته شده است را می‌گویند. این نماها که غالباً در دوران پهلوی مشاهده می‌شود کمترین زیبایی بصری و حس هویت را برانگیخت. (Khatami& Boujari, 2022:11) نماها بسیار ساده بودند و مواد غالب سنگ بود. نما از هرگونه زیورآلات آزاد بود و دهانه‌ها شبیه سوراخ‌های روی آن بودند. نمای آن خشن و بدون هیچ جزئیاتی بود. اصول تقارن، تعادل و وحدت نادیده گرفته شد. (Khatami& Boujari, 2022:10)

در حالت کلی در دسته‌بندی سنتی کلیه نماهایی که از خطوط عمودی و افقی و از یک نظم هندسی مشخصی به صورت شفاف در اکثر موارد مورد استفاده قرار گرفته است و می‌توان گفت در اکثر موارد از خطوط پلانی تبعیت می‌کند. این گونه نماها غالباً از اجر استفاده کرده بود و براساس اصول تقارن، تعادل و تناسب ساخته شده بود. این نماها زیباترین و معتبرترین نماها هستند. مهم‌تر از همه، اجر که به نظر می‌رسد معتبرترین عنصر هویت در نمای شهری است که در این گونه نماها قابل مشاهده می‌باشد (Kha- 2022:11) (Boujari&tami) تأکید بر خلوص و سادگی فرم بود. تقارن راه را برای تعادل در اصول طراحی داد. زیورآلات به حداقل رسید و عناصر بومی حذف شدند. (Khatami, 2022:10) (Boujari) در این روش نما به عنوان یک ساختار مسطح در نظر نگرفته شده است، بلکه به لایه‌های عمیق تجزیه می‌گردد که امکان تفسیر بهتری از آن را فراهم می‌سازد. (قربانیان و همکاران، ۱۳۹۹:۱۴۱) کریر (۱۹۹۷) اعتقاد دارد که پنجره‌های پیش‌آمده، بالکن‌ها و ایوان‌ها را نباید به‌طور اتفاقی در سطح نما توزیع کرد. بهتر است تجمع آن‌ها در چندطبقه باشد تا تمایز بیشتری بین این عناصر ممکن شود. این کار، خوانایی طبقات مختلف را به وضوح افزایش می‌دهد. (عطار و کاشی، ۱۳۹۶:۱۸۰) عناصری که تکرارشان در جداره ساختمانی و شهری ریتم‌های عمودی و افقی را تشکیل می‌دهند، مانند جرزها، قفسه‌های پله، بالکن‌ها و ایوان‌ها و پیش‌آمدگی‌ها و فرورفتگی‌های برجسته نما و غیره. (عطار، کاشی، ۱۳۹۶:۱۷۹) سطح نما معمولاً به سه قسمت یا fve (یک عدد فرد) تقسیم می‌شد

نمای های تک: شکل گیری اولیه معماری های تک بر اساس نظریه های مطرح در معماری مدرن بود ولی با این تفاوت که این روش در واقع زایش جدیدی از معماری مدرن بود که برای حل مشکلات نسبت داده شده به نظریه های معماری مدرن ایجاد شد. (کریمی مشاور، ۱۳۹۱: ۱۸) که می توان معماری نمای های تک در تقابل با نمای مدرن دانست. در این نما، طراح سعی می کند با استفاده از عناصر تکنیکال به صورت عیان و شفاف در نما، بروز بودن نمای خود را به نمایش بگذارد.

نمای آرتستیک: نماهای آرتستیک را می توان تراویده از معماری بناهای آرت دکو و گرافیکی که برگرفته از خطوط استریم لاین و منحنی و هرازگاهی خطوط شکسته دانست. در دسته نماهای آرتستیک نماهای فانتزی را هم به نوعی می توان جای داد، نماهای که برای بیان آسان تر به مخاطب به کار برده می شوند و می توانند کلیت سخن موجود در بنا را با یک طرح خاصی به جلوه در آورند در اختیار مخاطب قرار دهند. در زیر دسته های این سبک نماهای آرت دکو هستند که با استفاده از اشکال هندسی دقیق و جسورانه و طرح های گران قیمت شکل گرفته است. نماهای فانتزی همچنین مورد علاقه طرفداران انیمیشن و سینما می توان گفت که این نماها به ما این امکان را می دهد تا به دنیای خیالی و چر از ماجرا سفر کنیم. این نماها معمولاً از طریق طراحی های خلاقانه با استفاده از جزئیات الهام بخش و استفاده از اشکال هندسی غیر معمول شکل می گیرند.

جداول حاضر با همسان سازی ویژگی های معماری موجود در ارتباط با نماهای شهری موجود برقرار شده است. (قبادیان ۱۳۹۲) که دسته بندی آن ها به صورت ۴ دسته کلی عنوان می شود نماهای سنتی، نماهای معاصر نماهای های تک و نماهای آرتستیک که هر کدام از این موارد دارای زیر دسته هایی می باشند که در تصاویر به راحتی قابل مشاهده می باشند که با کنار هم قرار گیری ویژگی های موجود یک دسته می توان نوع نمای موجود را تشخیص و تطبیق داد.

نمودار ۲- نمودار دسته بندی نماها (مأخذ: نگارندگان)

جدول ۱- تقسیم‌بندی نما (مأخذ: نگارندگان)

انواع نمای سنتی	شکلی-ویژگی‌های کلی	تصاویر نمونه‌ها
نمای سنتی	- اجرای بدنه بنا طاق‌ها و قوس‌ها و نماها با استفاده از آجر - استفاده از کاشی لعاب‌دار فیروزه‌ای با نقوش اسلیمی و ختایی برای تزئینات ساختمان - بام ساختمان عمدتاً شیب‌دار و با خریای چوبی یا فلزی و پوشش شیروانی - تیرها و ستون‌ها و ترده‌ها با استفاده از مصالح چوبی یا فلزی	 جداره خیابان امام تبریز خانه بهنام تبریز
معماری نمای سنتی (نمای سنتی متأخر)	- بروز نمودن نمادها: بروز نمودن شیوه‌های اصفهانی تهرانی یا معماری بومی - بروز نمودن نمادهای تاریخی برای عملکردها و مفاهیم جدید - تلفیق معماری گذشته با معماری مدرن برای عملکردهای مدرن - تلفیق سبک‌های معماری مدرن با شیوه‌های معماری تاریخی ایرانی در طرح کالبدی بنا - توجه به زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی و قواعد معماری تاریخی یا بومی - استفاده از مصالح سنتی در نما مانند آجر کاشی و چوب و همچنین تزئینات سنتی - استفاده از کاشی لعاب‌دار و تزئینات انتزاعی - استفاده از آجر و یا سنگ در نما - استفاده از مصالح مدرن در نما مانند سنگ پلاک بتن و فلز - به کارگیری نظم هندسی و تقارن محوری در طرح بنا - استفاده از تزئینات شیوه‌های معماری تاریخی ایرانی - ایده طراحی با توجه به خصوصیات عصر مدرن و ویژگی‌های فرهنگی تاریخی ایران - به کارگیری مصالح، فناوری و امکانات مدرن	 ساختمان مسکونی کاوه پروژه خانه سرا
نمای سنتی	- اجرای بدنه بنا و نما با استفاده از آجر - نماهای آجری همراه با تزئینات کاشی کاری - در و پنجره‌های نرده چوبی و یا فلزی - استفاده از کاشی‌های لعاب‌دار فیروزه‌ای با نقوش اسلیمی و ختایی برای تزئینات ساختمان - کاشی‌ها به صورت لعاب‌دار فیروزه‌ای با نقوش اسلیمی ختایی گره چینی - بام ساختمان غالباً به صورت محدب طاق و گنبد بعضاً مسطح - توجه به مفاهیم و نمادهای معماری دوران اسلامی - نماها با آجر و یا کاشی‌های لعاب‌دار فیروزه‌ای - استفاده از تزئینات اسلامی و گره چینی - بام ساختمان غالباً به صورت محدب طاق و گنبد - به کارگیری فناوری جدید	 برج بتیس تهران نمای حسینیه امام حسن مجتبی در محله قیطریه

شماره ۹۱، پاییز ۱۴۰۳

انواع نمای معاصر	شکلی-ویژگی‌های کلی	تصاویر نمونه‌ها
نمای نئوکلاسیک معاصر	- استفاده از سردرهای بزرگ - استفاده از ستون‌های بلند به سبک دوریک و... - طراحی دیواره‌ها به سبک یونانی - برجسته‌کاری معماری مسطح	 نما در فسا در شیراز در پاس‌تور جدید تبریز
نمای معاصر بدون اسلوب	- کم‌رنگ بودن نقش تناسبات و تعادل در طراحی - تزئینات نامرتبط با بنا - به‌کارگیری خطوط مستقیم - استفاده از مصالح متنوع	 خیابان کارپیشه تبریز خیابان کارپیشه تبریز
نمای فرمال	- پوشش نماها با سنگ پلاک بتن نمایان-و یا سیمان-ندرتاً آجر - در نما تأکید بر تقسیمات و خطوط افقی برای بناهای بند مرتبه تأکید بر خطوط عمودی - استفاده از سطوح و خطوط مورب و کج و معوج - پنجره‌ها وسیع غالباً کشیده و افقی-بام مسطح - غالباً فاقد تزئینات بندرت تزئینات کاشی‌کاری - به‌کارگیری مصالح فن‌آوری و امکانات مدرن - تداخل احجام و سطوح معلق در یک ترکیب هنرمندانه - فرم بنا به تبعیت از هندسه اقلیدسی غالباً به شکل مکعب مستطیل - به‌کارگیری سطوح صاف و خطوط مستقیم - عدم استفاده از تزئینات سنتی - نمایش مصالح مدرن مانند بتن فلز و شیشه‌های وسیع در نما - استفاده از مصالح و فناوری مدرن برای اجرای ساختمان - بام مسطح	 ساختمان نظام‌مهندسی بیرجند پردیس سینما گالری ملت

انواع نماهای های تک	شکلی-ویژگی های کلی	تصاویر نمونه ها
تک نمای کلی	- تأثیرپذیر بودن فرم ساختمان از شرایط پیرامونی و درونی پروژه - سیال بودن کالبد سطوح و خطوط - حرکت نرم و انعطاف پذیر بدنه بنا در سایت - استفاده از خطوط منحنی و شکل پذیر - تأکید بر خطوط و تقسیمات افقی در نما - فرم بنا به تبعیت از هندسه اقلیدسی غالباً به شکل مکعب مستطیل - به کارگیری سطوح صاف و خطوط مستقیم - عدم استفاده از تزئینات سنتی - نمایش مصالح مدرن مانند بتن فلز و شیشه های وسیع در نما - استفاده از مصالح و فناوری مدرن برای اجرای ساختمان - بام مسطح	 ساختمان اداری تجاری پارمیدا در کرج مجموعه هنری و فرهنگی شانگهای
تک نمای کلی	- نگاه به آینده و پرهیز از به کارگیری نمادهای تاریخی - نمایان نمودن سازه تأسیسات و سیرکولاسیون - شفاف نمودن سازه و اجزای ساختمان - به کارگیری مصالح براق فلزی و یا بتن نمایان در سطوح ساختمان - استفاده از اجزا کششی سبک	 خوابگاه دانشجویان ژنو نمایشگاه کیفر تکنیک
تک نمای کلی	- نمایان نمودن سازه و تأسیسات و نظام گردشی - شفاف نمودن بدنه و اجزا ساختمان - به کارگیری مصالح براق فلزی و یا بتن نمایان در سطوح ساختمان - عدم استفاده از تزئینات و نمادهای تاریخی - استفاده از اجزا کششی سبک	 مرکز خرید گلدیس تهران مرکز هنری ژوژ پمپیدو پاریس
تک نمای کلی	- استفاده از اقلیم جهت فراهم نمودن شرایط آسایش انسان در داخل بند - کاهش مصرف انرژی فسیلی در ساختمان - کاهش ایجاد آلودگی و ضایعات در محیط زیست - بروز نمودن المان ها و کارکردهای سنتی برای تأمین آسایش انسان - استفاده از مصالح فن آوری و تأسیسات سبز و یا بهینه شده - استفاده از جزئیات زیبا و الهام بخش - استفاده از اشکال هندسی غیرمعمول - طراحی منحصر به فرد	 پروژه دفتر برای درختان در ویتنام باشگاه سافرا چوا چوا کونگ

انواع نماهای آرتستیک	شکلی-ویژگی‌های کلی	تصاویر نمونه‌ها
نمای آرتستیک	- فرم‌ها و ترکیبات حجمی جدید برج - استفاده از خطوط مستقیم یا استریم لاین - طرح‌های مرتفع به صورت پلکانی - تزئینات نوظهور با اشکال صنعتی - اجرا با سنگ آجر و فلز - استفاده از اسکلت فلزی و یا بتنی در بخش میانی و یا در کل ساختمان - نرده‌های فلزی با اشکال نوظهور سنتی - نماهای سنگی و آجری و سیمانی - بام‌ها مسطح و یا شیب‌دار - نماهای متفاوت	 ساختمان ایسترن کلمبیا برج دبلیو سی ای یو فیلادلفیا
نمای ترکیبی	- بدنه بنا ترکیب سطوح منحنی و صاف - استفاده از خطوط مستقیم کشیده و انحنا دار - تزئینات به اشکال جدید و صنعتی اجرا با فلز یا سیمان - به‌کارگیری مصالح و فناوری مدرن - نماها با پوشش سیمان و یا سنگ پلاک - نرده‌ها فلزی پرکار- با اشکال منحنی مورب و زیگزاگ	 نمای جداره‌ای بیمارستان الغدیر در نصف راه تبریز نمای تالار آذربایجان در خیابان آزادی تبریز
نمای فانتزی	- بهره‌گیری از خلاقیت و طراحی خلاقانه - استفاده از جزئیات زیبا و الهام‌بخش - استفاده از اشکال هندسی غیرمعمول - طراحی منحصر به فرد	 نمای مغازه اسباب‌بازی‌فروشی در تهران نمای کافه جازوه در والمان تبریز

بحث و یافته‌ها

انتخابی براساس فراوانی موجود در سطوح شهری تبریز انتخاب شدند که عموم نماهای تبریز به این تصاویر نزدیک هستند و دلیل انتخاب نمونه‌ها موجود می‌باشند. در ادامه در جدولی با عنوان تحلیل نمونه‌ها براساس نمونه موردی‌های منتخب مورد بررسی واقع شده‌اند که با مطالعات صورت گرفته شده ویژگی‌های هر مورد بیان شده‌اند.

در مطالعاتی که در رابطه با جداره‌های شهری انجام شد ویژگی‌های هر سبک نما در قالب شاخصه مؤلفه و معیار بدست آمد. کما اینکه معیارهای بدست آمده از هر بخش کیفیت مؤلفه‌ها را تعریق و تعبیر می‌نماید و مفاهیم کاربردی در کاربست آن‌ها را نشان می‌دهد. نمونه‌های

جدول ۲- نمونه موردی‌ها جداره‌های شهری تبریز (مأخذ: نگارندگان)

انواع نما و تصاویر نمونه‌ها									
نمای سنتی		بازار تاریخی تبریز	سنتی متأخر		خیابان نظام		بازار تاریخی تبریز		خیابان ملل متحد
نمای سنت‌گرا		خیابان پاستور جدید	نمای معاصر دارای اسلوب		خیابان کارپیشه		خیابان آزادی		خیابان آبرسان
نمای نئوکلاسیک خردگرا		خیابان آزادی	نمای نئوکلاسیک معاصر		خیابان پاستور جدید		خیابان کارپیشه		خیابان کارپیشه
نمای معاصر بدون اسلوب		خیابان آزادی	نمای فرمال معاصر		پاستور		خیابان امیرکبیر		خیابان کارپیشه
نمای فانتزی		خیابان آبرسان	نمای آرت دکو		خیابان آبرسان		ولیعصر		والمان
نمای گرافیکی		خیابان پاستور جدید					خیابان رضائزاد		

از نمونه‌های نمای نئوکلاسیک، نمای فرمال‌های تک، نمای فناوریانه، نمای سبز، نمای های تک نمونه‌ای یافت نشد.

جدول ۳: نمونه موردی ساختمان‌های مسکونی تبریز (مأخذ: نگارندگان)

تعداد طبقات	خطوط	ترکیب بندی مصالح	نمای پنجم	تزئینات	اجزا (المان‌های اصلی - فرعی)
نمای سنتی	۲ طبقه + ۱ زیر	خطوط عمودی-افقی	آجر	عمدتاً بام شیب‌دار با پوشش شیروانی	طاق و قوس کتیبه برجسته کاری
معاصر سازی نمای سنتی (نمای سنتی متأخر)	۱-۲ تا ۳ به بالا	خطوط عمودی-افقی	مصالح سنتی آجر-کاشی-چوب-فلز	عمدتاً بام شیب‌دار با پوشش شیروانی	نظم هندسی تقارن
نمای سنت گرا	بندرت ۱ الی ۲ طبقه عموماً ۳ به بالا	خطوط عمودی-افقی-منحنی	آجر چوب	مسطح عمدتاً بام شیب‌دار با پوشش شیروانی	کاشی کاری - لعاب‌داری فیروزه‌ای - اسلیمی و ختایی - تزئینات اسلامی و گره جینی
نمای معاصر دارای اسلوب	۳ تا ۶ طبقه	سطوح صاف و خطوط مستقیم	سنگ شیشه صفحات فلزی مصالح روز بعضاً آجر	بام مسطح	عدم استفاده از تزئینات الحاقی و سنتی
نمای نئوکلاسیک خردگرا	۲ طبقه + ۱ زیر بندرت ۳ به بالا	خطوط عمودی	سنگی	بام مسطح و شیب‌دار (سنتوری) با پوشش شیروانی	فاقد تزئینات
نمای نئوکلاسیک	موردی یافت نشد.				
نمای نئوکلاسیک معاصر	۳ به بالا	خطوط عمودی-افقی	عموماً سنگی	بام گنبدی شیب‌دار	مجسمه‌ها و تزئینات یونانی
نمای معاصر بدون اسلوب	عموماً ۱ تا ۲ طبقه و ۳ به بالا هم بندرت	خطوط افقی-عمودی	مصالح متنوع	بام مسطح	فاقد تزئینات
نمای فرمال	۱-۲ تا ۳ طبقه	خطوط افقی خطوط عمودی کج مورب	مصالح مدرن-بتهن-فلز-شیشه‌های وسیع نما	بام مسطح	فاقد تزئینات - عدم استفاده از تزئینات سنتی
نمای آرت دکو	۶ به بالا	خطوط مستقیم یا استریم لاین	مصالح و فناوری بروز	بام‌ها مسطح و یا شیب‌دار یا منحنی	سازه‌های نامنتظم در ارتباط با نماسازی
نمای گرافیکی	۳ به بالا	مستقیم کشیده و انحنادار	مصالح و فناوری روز	بام شیب‌دار یا منحنی	با تزئینات الحاقی منحنی با اشکال متنوع
نمای فانتزی	۱-۲ طبقه	عموماً منحنی	مصالح روز	بام مسطح	استفاده از تزئینات خلاقانه

نتیجه‌گیری

این تحقیق با هدف جمع‌آوری ویژگی‌های عناصر کالبدی نماهای شهری تبریز شکل گرفته است. یافته‌های پژوهش در ارتباط با پیشینه تحقیق نشان می‌دهد که در مطالعات پیشین در ارتباط با ساماندهی نماهای شهری بیشتر به صورت کلی و یا اصول بخشی بوده و در راستای یک مدل کلی و قابل تسری مورد ارزیابی و سازماندهی واقع نشده‌اند. ضوابط بیشتر با بعد کالبدی فضا در ارتباط است و در بسیاری موارد هم سلیقه کارفرما از مهم‌ترین مسائل طراحی بوده است. مدل مفهومی ارائه شده عوامل مؤثر در بهبود کیفیت نماهای شهری را نشان می‌دهد. که با تحلیل نمونه‌ها و بررسی ویژگی‌های نماها می‌توان دریافت که به‌جز نماهای دسته‌های تک و نمایی کلاسیک دسته معاصر همه نمونه‌ها در سطح شهر تبریز قابل مشاهده می‌باشند. نتایج حاکی از آن می‌باشد که با دقت در نماهای شهری می‌توان دریافت که همه نماها تقریباً در زیرگروه‌های دسته‌بندی ارائه شده قرار می‌گیرند و با دقت در آن‌ها می‌توان عناصر فیزیکی اجرای آن‌ها را به آسانی تشخیص و تمیز داد.

منابع

۱۰. خمینی ره تهران، باغ نظر.
۱۱. شیرازیان، محمدحسین. حسینی، سید باقر. نوروزیان ملک، سعید. (۱۳۹۳) مطالعه تطبیقی جداره‌های خارجی نما در ساختمان‌های مسکونی تهران با روش تحلیل سلسله مراتبی. هویت شهر.
۱۲. صفرنژاد ثمرین، مهسا. باباخانی، رضا. کریمی آذری، امیررضا (۱۴۰۱). واکاوی اثربخشی پانزده خصلت بنیادی مدنظر الکساندر در طراحی نماهای شهری در جهت ارتقا حس تعلق، مطالعه موردی میدان شهرداری شهر رشت. مطالعات محیطی هفت حصار.
۱۳. صلاحی، سحر. مظفرزاده، حامد. (۱۴۰۱) تدوین راهکارهای طراحی جداره‌های شهری براساس اصول زیبایی‌شناسی رنگ‌ها؛ نمونه موردی خیابان عفیف‌آباد شیراز. فصلنامه علمی تخصصی مطالعات طراحی شهری و پژوهش‌های شهری.
۱۴. طباطبایی، ملک. (۱۳۹۰). جداره‌های شهری و نقش آن‌ها در فضای شهری
۱۵. طلایی، مریم. انصاری، مجتبی. (۱۳۹۸) درج ور، فاطمه. نقش تزیینات در بازیابی هویت ایرانی-اسلامی در جداره‌های شهری، مورد مطالعاتی: راسته تاریخی بالا و پایین خیابان شهر مشهد. آرمان شهر.
۱۶. عطارد، فرانک. کاشی، حسین. (۱۳۹۶) عناصر تشکیل‌دهنده نماها و جداره‌های شهری. آرمان شهر.
۱۷. عفیفی، وحیده. طلایی، مریم. فهیمی فر، اصغر. (۱۳۹۷) بررسی تزیینات جداره‌های ارزشمند تاریخی با هدف الگوبایی برای تداوم تزیینات معماری ایرانی-اسلامی در بدنه‌های شهری (مطالعات موردی: راسته بالا خیابان مشهد). فصلنامه علمی- پژوهشی نقش‌جهان.
۱۸. غضنفری، پیمان. آرزو، آزاده. (۱۳۹۷) شناسایی عوامل مؤثر بر طراحی بدنه‌های شهری با تأکید بر ابعاد زیبایی‌شناسی و کیفی نمونه موردی: بوستان ولایت، شهر ساری. معماری شناسی.
۱۹. فردپور، سارا. دولت‌آبادی، فریبرز. مهدوی نژاد، محمدجواد. (۱۴۰۱) معاصر سازی مفهوم اصالت معنایی در معماری نمای شهری تهران مطالعه موردی نماهای پهلوی اول و دوم. هویت شهر.
۲۰. قبادیان، وحید. (۱۳۹۲) سبک‌شناسی و مبانی نظری در معماری معاصر ایران. موسسه علم معمار. چاپ دوم.
۲۱. قربانیان، مهشید، بهزاد فر، مصطفی و شریعت پور، فرشاد. (۱۳۹۹) تکنیک‌های تحلیل نمای شهری با رویکرد توسعه تحلیل موضوع محور سیمای شهر براساس عوامل مؤثر بر جداره شهری از نگاه طراحی شهری. نامه معماری و شهرسازی
۲۲. گلی پور، مرجان. شهلبیان، پویان. امین زاده گوهر ریزی، بهناز. (۱۴۰۰) فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه. مدنی، فروغ. بهرامیان، آرمین. قلعه‌نویی
۲۳. محمود، روشن، مجتبی. (۱۳۹۶) ارزیابی جداره‌های خیابان چهارباغ اصفهان و ارائه الگو برای آن با به‌کارگیری هندسه فراکتال. آرمان شهر.
۲۴. نقی زاده، محمد. زمانی، بهادر. کرمی، اسلام. (۱۳۸۹) ملاحظات فرهنگی در شکل‌دهی به نماهای شهری با تکیه بر ساختار نماهای شهری ایرانی در دوران اسلامی. هویت شهر.
25. Seyed Mahdi Khatami* and Pouria Boujari. (2022) Analyzing the heritage of Tehran's urban façades in the recent century. City, Territory and Architecture.
۱. امان پور، مریم. طاهباز، منصوره. کریمی فرد، لیلا. (۱۳۹۹) روش ارزیابی زیبایی نماهای خانه‌های مدرن با روش تناسبات هندسی نمونه موردی خانه‌های مدرن شهر تهران. فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیا.
۲. پاکزاد، جهان‌شاه. (۱۳۸۲) پدیدارشناسی نمای ساختمان‌های مسکونی و سیر تکوینی توقعات از آن. هنرهای زیبا
۳. پورجواداصل، باقر و بیتنی، حامد. (۱۴۰۱). رهیافت‌هایی از نمای خانه‌های تاریخی جهت به‌کارگیری در نمای ساختمان‌های نوساز (نمونه موردی: خانه‌های تاریخی تبریز). باغ نظر، 19 (107)، 85-98. doi: 10.22034/bagh.2021.296407.4953
۴. چنانچی، پیروز. مظفر، فرهنگ. جعفری، یاسر. (۱۳۹۷) حفاظت از منظر شهری تاریخی در جداره‌های تجاری: تبیین چارچوب مداخله بر مبنای تجارب بهسازی خیابان ناصرخسرو تهران. شهر ایرانی اسلامی.
۵. خالصی، سمیه. (۱۳۹۷) طراحی و ساماندهی نما و جداره‌های شهری با تأکید بر مؤلفه‌های تأثیرگذار بر ارتقای خوانایی، محدوده مورد مطالعه: خیابان دانشگاه مشهد.
۶. رخشان. احسان، ذبیحی. حسین، ماجدی. حمید. (۱۳۹۷) بازخوانی مؤلفه‌های هویت‌بخش نما در منظر شهرهای معاصر. مدیریت شهری
۷. سادات مرتضوی، محبوبه. مهدیزاد سراج، فاطمه. فیضی، محسن. (۱۴۰۰) شاخصه سبک‌های متداول نماهای آپارتمان‌های مسکونی در تهران معاصر. نامه معماری و شهرسازی.
۸. سادات موسوی سروینه باغی، الهه. صادقی، علیرضا. (۱۳۹۵) ارائه فرایند طراحی جداره‌های شهری در جهت ارتقای کیفیت‌های بصری زیبایی‌شناسی منظر شهری، نمونه موردی: خیابان احمدآباد مشهد. مدیریت شهری.
۹. سیدیان، سید علی. علی نیا، سعید. حیدرانتاج، وحید. (۱۳۹۶) گونه شناسی بافت نمای شهری با رویکرد شکلی (نمونه موردی میدان امام

Facade and Ornamentation in Contemporary Urban Buildings with a Focus on Residential Use in Tabriz

Ahad Nejad Ebrahimi^{1*} / Mina Novinpour²

Received: 2024/04/09

Accepted: 2024/08/26

Available Online: 2024/09/22

Abstract

The façade, as the primary interface between humans and the surrounding environment, should adhere to principles and rules that must be considered during the implementation phase. However, in many cases, inadequate attention has been given to the design and construction of urban buildings, particularly regarding contemporary facades in Iran. The entry and development of new urban thoughts have led to the emergence of diverse styles and approaches in façade and ornamentation, emphasizing flexible methods and innovative design. This research focuses on analyzing the diversity and expansion of urban aesthetics in various façade styles and their integration into architecture and urban contexts. By reviewing and categorizing various approaches in contemporary architecture and their visual impacts on urban culture, this study evaluates the interaction of multiple concepts and provides a comprehensive analysis of urban facades in Tabriz. Using a descriptive-analytical method, the study examines data and information from both field and library studies to explore the relationship between traditional and modern facades in Tabriz. Despite the existence of regulatory principles, the findings indicate a lack of coherence and consistency in façade design and ornamentation in Tabriz, with numerous visual inconsistencies observed across different structures. The results underscore the necessity of applying specific design solutions to improve the integration and quality of urban facades, ensuring compatibility with the architectural identity and urban context of Tabriz.

Keywords: Urban Facades, Residential Architecture, Contemporary Buildings, Tabriz City.

1- Professor, Faculty of Architecture and Urban Planning, Islamic Art University of Tabriz, Tabriz, Iran.

2- Master's student, Faculty of Architecture and Urban Planning, Islamic Art University of Tabriz, Tabriz, Iran.

* Corresponding Author: ahadebrahimi@tabriziau.ac.ir

آباد

No. 91 / Autumn 2024

81-96